

УДК:
343.57:321.7

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXII) IX, vol=23
Бр. 1 / 2010.
стр. 201-220.

*Миле Ракић**

Институт за политичке студије Београд

ПРОБЛЕМ ДРОГЕ И САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА**

Сажетак

Иманентно досадашњем развоју човека јесте проблем везан за дроге. Свакако, највећи проблем везан за дроге представља наркоманија. Јасно се може уочити да је данас цела планета центар употребе дроге. Тако широко тржиште и велика потражња дроге доприноси константном порасту производње и промета исте при чему се остварује огроман профит који све чешиће и у све већем обиму има уплив у светске (међуржавне) финансијске и политичке токове. Овај утицај се одражава на све државе, а нарочито на државе у транзицији. Нарочито овом утицају доприноси глобализација и концепт слободне трговине, који су довели до ситуације у којој је угрожена безбедност и неких демократских држава јер ће се и оне у трци за профитом и курентности на светском тржишту највероватније у ограниченој мери ослонити на стицање профита од промета дроге или неких других криминалних радњи које на релативно једноставан начин доносе неопходан профит.

Кључне речи: дрога, демократија, држава, политика, безбедност, привреда

* Научни сарадник у ИПС, Београд

** Рад је настао у оквиру научног пројекта „Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији“ (149057 Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Током седамдесетих година овога века Европу, као и нашу земљу, заплъуснуо је талас наркоманије, једног сасвим другог типа по мотиву коришћења, по популацији која је оболевала и по колективном уживању у злоупотреби дроге. Наркоманија, као клиничка појава, позната је у медицини од давнина. У ранијим временима јављала се у оним областима где се алкохол није користио као опојно средство или тамо где се дрога користила у оквиру религиозних ритуала. У савременом времену настајала је код оних који су се сретали са препаратима намењеним умањивању бола (нпр. умањење бола морфијумом у медицини) или код оних који су руковали тим препаратима, те услед радозналости или неког случаја упознали дејство тих препарата. У Месопотамији опијум је био познат 5000. год. пре нове ере, а спомиње се и у асирским и сумерским медицинским текстовима, из којих се види да су ови стари народи гајили културу мака и од њега правили опијум.

Око 3500 година касније, стари египатски лекари употребљавају опијум као анестетик, док у кинеским фармаколошким рапправима из 2737. године пре нове ере, налазимо извештај о марихуани и њеном дејству. Стари Грци су познавали својства екстракта мака који је опијајуће деловао на људе и водио их у чудесне снове. Херодот, Аристотел и Хипократ говорили су о опијуму у својим делима. Римљани су у част Церере, којој су се клањали, пили маков сок. У једној урни, која је ископана у близини Берлина, за коју се претпоставља да потиче из 500-те године пре нове ере, нађени су остаци марихуане, док неки други подаци упућују да су дрогу у Европу донели крсташи тек у XII веку, враћајући се са својих војних похода на Истоку.

Стари Египћани, Кинези, Арапи, Асирци, Астеци, Инке и многи други народи ишчезлих цивилизација познавали су, гајили и употребљавали многе биљке са наркотичним дејством у верским ритуалима и обредима, или као подстицајно средство у борби. Дрога је имала огроман значај у животу људи тога времена, па се у неким ишчезлим културама може говорити о постојању култа дроге. Међу споменицима народа минојске цивилизације пронађен је кип «богиње мака», а култура Астека оставила је у дунглама Јужне Америке многе скулптуре печурки које су ови народи очито славили и сматрали их «божанствима», због њиховог халуциногеног дејства, које су тумачили као «божији дар». Половином XVI ве-

ка, са пута по јужноамеричком континенту, под вођством Пизара, војници од Инка преузимају кокаин и од тада он постаје једна од најраширенијих дрога на западном наркоманском тржишту. Данас преко пет милиона људи на Западу, у мањој или већој мери, злоупотребљавају кокаин. Нова ера опијума почиње у XIX веку открићем активних принципа: алкалоида морфијума, кодеина, хероина, кокаина и других.. То је била наркоманија младих и то већ оних у пубертетском узрасту, па све до оних у добу касне адолесценције.

Данас је дрога веома присутна у свим државама света, а потражња за дрогом из различитих разлога се наставља и стално увећава. Профит остварен трговином дрогом представља моћно средство у међудржавним односима у сфери финансијских и политичких односа, а по свему судећи глобализација тржишта и у будуће ће доприносити значају и утицају оствареног профита од производње и промета дроге.

ЕВОЛУЦИЈА ПРОБЛЕМА ДРОГЕ

Када се говори о трговини дрогом¹⁾, настанку и ширењу наркоманије²⁾, ове појаве могуће је данас довести у директну везу са националном државом и друштвеним уређењем . Сматра се да су многи проблеми савременог света, међу које се убрајају и дроге³⁾, на квантитету и квалитету добиле непосредно после Другог светског рата, односно у периоду и након „хладног рата“. Развој производње и трговине наркотицима се у суштини најчешће веже за појаву транснационалних компанија и слободне трговине, односно појаве неолиберализма.

Долази до изражаја међународна светска трговина под водством Светске трговинске организације (WTO). Неолиберализам који се у суштини сматра позитивним процесом, данас доживљава колапс у виду светске економске кризе. Нарочито се развијао и функционисао под плаштом САД које су подржавале и у стопу

- 1) Дефиниција дроге по WХО гласи: “Дрога је било која хемијска супстанца која приликом уношења у људски организам мења природни ток функционисања људског тела и психе. Дроге могу бити производ сачињен од природних супстанци и вештачке, креиране и произведене у лабораторијама.
- 2) Светска здравствена организација је 1957. год. дефинисала наркоманију као: „стање периодичне или хроничне интоксикације изазвано поновљеним уношењем дроге“.
- 3) Дрога је природна или синтетичка хемијска супстанца која утиче на промене у физиолошким и психичким (интелектуалним, емоционалним и мотивационим) функцијама, битно мења понашање. Вишестратна употреба доводи до навикавања или стварања (психичке и/или физичке) зависности.

пратиле и друге развијене земље запада (Велика Британија, Немачка, Француска и др.) Међутим, потреба за профитом која се стално повећавала довела је до појаве и повећања обима трговине оружјем, дрогом итд., односно до појаве организованог криминалитета. Новац стечен криминалним радњама се знатно увећавао и имао све већи утицај у међународним финансијским разменама, а многе корпорације су коришћењем тако стеченог профита опстајале. Ова трговина дрогом је условила настанак анализе слободне трговине међу државама, односно анализе штетних последица које су се појавиле. Тако се може говорити да су у периоду после „хладног рата“ постојале три претње слободној трговини међу државама:

- глобализација финансијског дела привреде
- пораст зависности државе од новца добијеног трговином дрогама, ради сервисирања спољњег дуга⁴⁾
- све већи број зависника широм света

Главни извор новца организованог криминалитета до наших дана је био и остао – трговина дрогом и оружјем. Данас, такође, профит остварен трговином дрогом остварује многим државама и владама у њима, политичким странкама, транснационалним компанијама итд. и постао је незаменљив извор прихода. Данас се због прекомерне производње дроге и потражње исте, а нарочито профита који се ствара може казати да су неке државе постале потпуно зависне од промета дроге, односно постале су „нарко државе“. Због настанка тих и таквих држава недвосмислено долази до честог нарушавања мира и уопште компликовања односа међу државама на свим нивоима.

Дакле, глобализам и концепт слободне трговине је довео до ситуације у којој је безбедност и неких демократских држава угрожена јер ће се и оне у трци за профитом и курентности на светском тржишту највероватније у ограниченој мери ослонити на стицање профита од промета дроге, пре свега, али и промета оружја итд. Из оваквих незаконитих радњи може доћи до ривалских односа међу државама. У међународним односима под супарничким односима можемо подразумевати чињеницу да ће се државе упустити у трговину дрогом у интересу своје безбедности и због наставка привредних (равноправних) односа са другим државама. Ово, пре

4) „Ниједна стратегија против прања новца не може успети док глобални финансијски систем, нарочито прекоморска уточишта, практично оберучке прихватају доток огромних количина прљавог новца“. Douglas W. Payne: *Droga i dolari: globalni izazov*, *Freedom Review* 27, br. 4 1996. str. 99.

свега да не западну у превелики дуг, или да не дођу у ситуацију великог задуживања итд. Међутим, ова конкурентност на међудржавном плану може наметнути трговину дрогом, а због тога стварна брига за државом може бити у другом плану. Данас бисмо могли закључити да структуре неолибералног система су управо тако организоване да многе државе немају другог избора осим да користе и профит настао прометом дроге.

Тако „основне претпоставке теорије о демократији, у њеном либералном и радикалном облику,... су: да су демократске државе у бити самосталне јединице; да су демократске државе јасно територијално одвојене једна од друге; да се промене унутар демократских држава могу разумети углавном с обзиром на унутрашњу структурираност и динамику националних политика демократских земаља; те да политика демократске државе сама по себи у суштини представља израз односа међу снагама које делују унутар државе-нације...(али) глобална повезаност политичких одлука и резултата поставља питања која задиру у срж категорија класичне теорије о демократији и њених савремених одредница“.⁵⁾

ПОЈАМ И ПОДЕЛА ДРОГА

Подела дрога по критеријумима Светске здравствене организације је:

- опијати (сирови – опијум, хероин, морфијум, кодеин; синтетички препарат метадон и петантин)
- кокаин (чиста материја и лишће биљке коке)
- халуциногени (ЛСД-25, мескалин, псилоцибин и др.)
- барбитурати, хипнотици, седативи, транквилизанти
- алкохол (алкохолна пића, напитци и разни коктели на бази алкохола)
- канабис (марихуана, ганџа, хашиш)
- амфетамини
- испарљива средства и лекови богати органским растварачима (етар, ацетон, хлороформ, гасолин)
- дроге појединих регија или нове дроге (екстази, крек...)

Према начину на који су дроге најчешће третиране у законским одредбама можемо их поделити на *легалне* и *илегалне*. У легалне дроге убрајају се алкохол и никотин, лепак... али и многи

5) David Held: „Демократија, држава-нација и глобални систем“, у књизи *Политичка теорија данас*, Stanford University Press, Stanford, Калифорнија 1991, стр. 199-203. – Да ли је књига изашла на српском – треба наслов у оригиналу. - БГ

други лекови (лекови за смирење, против бола, за спавање итд.) Дроге се могу поделити и према психоактивним учинцима на:

- психодепресоре
- психостимулаторе и
- халуциногене

Такође, дроге се могу поделити и према степену зависности које изазивају на: тешке, (опијум, морфијум, кодеин, хероин, кокаин, амфетамин...) и лаке (марихуана, хашиш, псилоцибин, мескалин, ЛСД..)

Највећи проблем везан за дрогу данас се састоји у чињеници да је индустрија илегалне дроге у толиком обиму да органи безбедности увек заостају у тој борби, а у објективном смислу, веома мале су им шансе да ту борбу доведу до краја у своју корист. У самом старту је борба, односно акт борбе против дроге у извесном смислу предодређен на неуспех из више разлога.

СТВАРАЊЕ НАРКО ДРЖАВЕ

Уопштено посматрано однос човека према дроги се мењао еволуционим развојем човека, друштвених односа па тако и државе. Када се говори о односу човека према дроги говори се најчешће о две фазе тог односа. Прву фазу карактеришу сазнања о улози и утицају дроге на човека у негативном смислу. Другу фазу карактеришу сазнања о дроги као роби и могућности зараде производњом и прометом исте. Данас проблем трговине дрогом повезује владе држава с међународним системом на два начина. Први је да велике силе користе дрогу у економске и стратешке сврхе. У том смислу карактеристични су ратови између Британије и Кине у 19. веку. Други начин је да се мале државе (често државе у транзицији) користе трговином дрогом у одбрамбене сврхе. Тако нпр. омогућавају себи смањење спољашње задужености, привредни опстанак или чак и развој привреде, војне индустрије итд. Многе државе и данас се богате и могу постати корумпиране трговином дрогом на оба наведена начина. Обзиром на количину произведене дроге и њеног оптицаја, односно перманентног повећања броја наркомана, рекли бисмо да је производња и промет дрога данас интересантнија него икада до сада.

Због тога се и све чешће јављају тзв. нарко државе које су решење своје укупне привредне проблематике нашле управо у производњи и промету дрога. Ако се производња и промет дрога ради

контролисано и ако се новац стечен од послова с дрогама користи за финансирање одређених група, државних акција или као средство помоћи другим државама, таква држава (нарко држава) може у извесном смислу и стећи одређени углед, положај, привилегију, односно симпатије шире јавности.

У суштини данас су препознатљиве три међусобно повезане појаве које интегрисано делују у правцу стварања наркодржаве: организовани криминал, политика владе и транснационално повећавање привреде (капитала).

Имунитет од претварања у нарко државу или конституисања нарко државе немају данас ни демократска друштва. Такође, до настанка нарко државе може доћи и у ауторитарним политичким системима као и у оним државама које се налазе у стању транзиције у демократски систем или из демократског система. Стварање нарко државе несумњиво смањује улогу и моћ влада у државама са слабом демократијом, а консолидоване демократске државе и оне у транзицији претвара у псеудодемократије или анократије. Свакако да су од посебног значаја оне државе у којима је успостављен демократски систем и у коме се политички, односно владајући режим одржава на власти упркос томе што постоје демократски (јавни) избори и могућност учешћа јавности у политичком животу државе. Дакле, такве државе објективно задовољавају форму демократских држава, али у стварности је концентрација моћи у рукама извршне власти. Тако се за нарко државу може казати да представља анократију мада свака анократија се не може означити да је нарко држава.

Међутим, када је реч о јавности онда се може запазити да нема готово никакве битне разлике између наркоанократских и наркодемократских система, осим што су ови други настали трансформисањем из демократског система, а први су непотпуни процеси транзиција у демократски систем.

Настанак неолиберализма је подразумевао повећање сарадње и уједињење привреде. Нарочито се то очекује у Европској унији. То је директно значило и настанак последица у смислу слабљења утицаја националних држава и политике независности држава као политичких ентитета. Међутим, појавили су се сасвим нови и готово незамисливи проблеми савременог света у облику појаве корупције и корумпираности владајућих елита, међународног прања новца и глобализације организованог криминалитета.

Уопштено посматрано, ова настала проблематика се може сагледати кроз чињеницу да су многе владе изгубиле контролу над привредом земље, дошло је до пада поузданости и поверења политичком систему, али и настанак појава који се јављају у друштвеном понашању.

Чињеница је да је легитимност сваког политичког система оправдана у оној мери у којој тај систем спречава злоупотребу власти. Онај политички систем који злоупотребљава власт, без обзира на његову институционалну форму, губи легитимитет, односно народ га не поштује. Тамо где се власт користи у циљу злоупотребе корупције и злоупотребе грађана, без обзира на то како се систем назива, може се казати да се ради о неодговорној и лабилној власти.⁶⁾

Другим речима, корумпираност и криминализација државе недвосмислено мењају безвредну, несврсисходну дефиницију демократије.

У сваком случају највише проблема је у вези са корумпираношћу владајуће елите јер се често наилази на ставове да је корумпирана елита управо највећа претња поузданости власти па и самој држави. У ствари, данас је ауторитарни режим најједноставније препознати по томе што највећу улогу има елита тј. по владавини елите. У том смислу „запрепашћујуће је сазнање неких делова ауторитарне елите у неким земљама да се изборни систем може применити у циљу опстанка и оправдања легитимитета њихове владавине“⁷⁾.

Дакле, недвосмислено се може закључити да једну од најзначајнијих улога у стварању нарко државе имају елитистички неодговорне владе. Такве владе су веома моћне, пре свега политички, али су и веома зависне од новца који представља новчани суфицит створен производњом или прометом дроге. Овај новац у великој количини се расподељује најчешће на потребе везане за дотирање изборних јединица, поткупљивање неких од супарничких кандидата, за плаћање дуга државе итд.

6) У том смислу индикативна је чињеница да САД од Декларације о независности сматрају неодговорне владе тиранским ако грађанима одузимају живот, имовину или слободу. Према америчким начелима влада има право кажњавати људе због незаконитог понашања, узимати порезе и затварати људе само ако грађани имају, на правилан начин, изабране представнике у власти.

7) Gaetano Mosca: *The Ruling Class*, Mc Graw-Hill, New York, 1939. стр. 50

Управо у оваквим ситуацијама се може говорити и анализирати о неким аспектима демократије јер сврха демократије и демократског режима јесте избегавање тираније и примена добрих закона и политичких одлука.

Међутим, да би демократски систем имао потребне услове стварања и егзистирања подразумева да народ има одређене (добре) карактеристике, односно карактеристике садржане у појму „грађанска култура“. Такође, законодавна, извршна и судска власт у демократским државама морале би свака за себе бити одговорне народу (директно или индиректно).

Овакав систем је могуће успоставити ако то опредељење народа стоји у Уставу, а такође у држави морају постојати и слободни избори. Међутим, ови услови се често не испуњавају управо због моћи које одређене странке, влада или елита у држави стичу „вишком новца“ који могу добити или добијају од послова везаних за дрогу. Овај новац је тешко открити – количину, канале дотурања итд из више различитих разлога, а свакако је најзначајнији онај који указује на чињеницу да су у појединим државама на власти олигарси или елите под чијом директивом ради судство, истражни и други органи безбедности.

У суштини демократија је политички систем у коме народ одлучује о свим важним одлукама, а што му је омогућено Уставом у држави. Међутим народ, односно његови изабрани представници нису неограничени у свом изражавању воље, намере, жеља... јер постоје многа ограничења нпр. законска, разне контроле итд. Тако „демократска држава има плуралистичке институционалне снаге које јасно показују да режим поседује и процедуралне и институционалне компоненте које су способне решавати проблеме њене осетљивости на глобална финансијска кретања и транснационалне олигархијске кругове“.⁸⁾

Међутим, превласт елите (народних представника) у демократским државама савременог окружења произилази из чињенице да спољна транснационална елита и домаћи представници елите су у могућности да разним махинацијама избегну та законом предвиђене маргине понашања и деловања.

8) Giovanni Sartori: *The Theory of Democracy Revisited*, Chatham House Publishers, New Jersey, 1987. str. 156-163.

Услед те повезаности елита, често се долази у ситуацију да се покушава утицати и на власт државе нпр. преко министара, институција итд.

Те транснационалне елите „налазе уточиште у финансијском капиталу који измиче контроли државе-нације . Понекад зване „надсветом“, те транснационалне елите изван контроле појединачних држава , гледају на себе као на особе које управљају глобалном економијом и утичу на ставове широм света“.⁹⁾

Ово и не само ово недвосмислено отвара потребу разматрања питања дефиниције демократије, нарочито демократије „доброга режима“ који се искључиво заснива на процедуралним нормама. Више него очигледно је да процедурална дефиниција прикрива способност демократске државе да, у овом случају, контролише трговину дрогама јер она ставља тежиште на вишепартијске и слободне изборе. Дакле, тако одређење демократије и уопште демократске државе се огледа у чињеници да се у том смислу може говорити о допуштању разликовања стварне демократије од псеудодемократије

НЕКЕ ОД ШТЕТНОСТИ ДРОГЕ ПО ДРЖАВУ

Штетност по становништво

Чињеница је да је „уживање“ дрога познато од давнина, а нарочито у Азији и Јужној Америци. Тако је до 1931. године у читавом свету производња и промет дрога био легалан због чега се и само конзумирање дроге третирао као лоша навика или као култ дроге народа ових земаља. До дроге се долазило легално у својим земљама из домаће производње или из увоза из суседних земаља. Истине ради, у Америци и Европи се у то време више „уживао“ алкохол. Права пандемија наркоманије у свету настала је седамдесетих година када је постала велики социјални, безбедносни, политички, економски.... проблем. Од тада постоји константан раст производње и промета дроге у свету Свака земља се до наших дана бори против производње, а нарочити против „уживања“ дроге од стране њеног становништва.

Однос друштва према онима који имају проблем са наркоманијом било где, па такође и код нас је у суштини веома негативан. Овакав став, међутим, често ствара контраефекат у борби против

9) Cerny: „Globalization“

ове „савремене“ пошасте. Едукативна предавања против наркоманије и уопште борба против наркоманије оријентисана су углавном ка младима. Ово је сасвим разумљиво с обзиром на старосну структуру оних који почињу са узимањем дрога. С друге стране, познато је да ако о наркоманији (борби против наркоманије) говоре они који за такву проблематику нису стручни, није искључен ни контраефекат. Познато је да млади у незрелим годинама често у ономе што је забрањено виде оно што их привлачи, исто као што ће и у ономе који је проказан као негативац видети свога хероја. Осим едукације најмлађих, којима је свакако најважнија, треба отклонити необразованост и оних старијих. Реч је о људима у зрелијим годинама који нису потенцијални зависници, али је њихов став према овој проблематици такође јако битан, а нарочито ако се ради о особама у улози родитеља. Они треба да знају, пре свега, успоставити однос према својој деци по питању наркоманије. Погрешан приступ овој веома озбиљној проблематици у тим случајевима може бити контрапродуктиван. Осим тога, добро би било када би сви они који немају проблема са дрогама имали изграђен став о томе. На тај начин помогло би се онима којима још није касно да се јаве на лечење стручним установама, па и да се излече, а да при томе немају страх од реакције друштва на то што су признали ко су. Нада, да ће се после ослобађања од порока моћи нормално укључити у друштво односно, да неће бити одбачени, такође би им много помогла.

Додатни проблем онима који би одлучили да затраже медицинску помоћ при ослобађању од опасног порока представља и недостатак специјализованих установа. У нашем друштву постоји специфичан и доста конзервативан однос према сваком облику менталног здравља, што зависнику који жели да се јави на пример на психијатријско одељење неке постојеће здравствене установе ствара додатни проблем. Ипак, досадашња искуства указују на чињеницу да је најтеже очекивати од некога ко је зависник да се тек тако (самостално и добровољно) одлучи на лечење. Ово све изискује много веће промене и већа улагања у изградњи савременог демократског друштва и инаугурисање посебних вредности у њему, а нарочито оних која се односе на бригу о младима.

Наркоманија у нашој земљи сваке године однесе на десетине младих живота, а број зависника и нарко-дилера из године у годину је све већи. Нико не зна тачан број зависника у Републици

Србији. Најчешће је у опцији број око десетак хиљада. Међутим, иако наркоманија постаје све озбиљнији проблем чини се да још увек решеност да се овој савременој пошастии стане на пут није на потребном нивоу из више већ познатих разлога.

Оно што је сасвим евидентно употреба дрога се одражава на стање младих, а најчешће у негативном смислу што у суштини оставља дуготрајне и веома тешке последице по саму државу и слику о њој.

Међутим, поред сазнања о штетности коју дрога наноси људима, данас постоје и они који захтевају либерализацију промета и коришћења „лаких дрога“. Тако је нпр. у Италији основана Међународна лига против прохибиције дроге, којој је сврха либерализација и легализација наркотика.¹⁰⁾

НЕЛЕГАЛНА ДРОГА И УТИЦАЊА НА ДРЖАВУ

Савремене међудржавне односе данас несумњиво оптерећује појава и егзистирање разних криминалних група чија је главна делатност усмерена на промет дрогом. Међународни организовани криминал је данас оличен у трговини, односно промету наоружањем и дрогама. По Т. Terriffу највећа брига у другој половини 90-тих година је била уплетеност међународног организованог криминала у шверц незаконитих роба, а пре свега алкохола, цигарета, а нарочито трговина дрогом.¹¹⁾

Повећање размера активности организованог криминала проузрокује раст и потражњу дроге на тржишту што је довело до стварања новог тржишта дрогама. Због тога су неке од међународних криминалних организација стекле огромна богатства. Ово богатство им омогућава да утичу и на живот у држави па и на међудржавне односе. Познат је захтев вође наркогрупе у Колумбији који је предлагао да ће он отплатити спољашњи дуг државе под условом да му се омогући (легализује) производња и промет дрога. Међутим, свакако још већу опасност представља сазнање да су многе криминалне групе повезане са производњом и прометом дрога веома наоружане и то најсавременијим оружјем. Због тога је борба против таквих група у неким државама унапред осуђена на пораз

10) Michael Burton Richard Gunter i John Higley: *Elites and Democratic Consolidation in Latin America and Southern Europe*, Cambridge University Press, Cambridge, 1992 str. 1.

11) Terriff Terry: *Security Studies Today*, Blackwell Publishers Inc., Malden 1999, pp. 133-168.

јер државне снаге безбедности не поседују тако савремено наоружање и борбену технику.¹²⁾

Међутим, опасност од криминалних нарко-група је у чињеници да због свога богатства, стеченог продајом и производњом дроге, често долазе у сукоб са владом у држави. Тако је позната мања или већа распрострањеност корупције у свим земљама што отвара могућност утицања на чланове владе, односно владајућу елиту у држави. Инфилтрација у државни систем и државне органе од стране нарко-криминалних група је веома перфидна и у случају остварења својих намера настаје опасност за државу јер исти нападају основе грађанског друштва. Осим тога, дистанца између идеологије и економске стварности је данас све мања, а потреба финансирања нарко-група постаје све већа. То неминовно поставља државу као главног непријатеља (објект напада) што опет у жељи за успехом, доводи до интегрисања криминалних група у земљи са онима ван ње. Разлози за инфилтрацију и утицај у државни систем нарко-криминалних група је најчешће што им је потребно да имају политичка крила, односно политичке партије или и саму елиту, који ће у будућности бранити њихове интересе. Због тога је свакако индикативна чињеница да се „процена вредности укупне глобалне продаје недозвољене дроге на мало креће од 180 до преко 300 милијарди долара годишње“.¹³⁾

Колико је профитерски учинак мафије, може се илустровати структуром трошкова код продаје 1 гр/кг хероина¹⁴⁾:

Произвођач сировог опијума добија	2,6	%
Лабораторијска прерада кошта	10	%
Кријумчарење	15	%
Прање новца-производња	15	%
Профит газдама	58	%
УКУПНО	100	%

Осим тога, појава дроге и њена интензивна производња и промет данас је сасвим очигледно на међудржавној сцени створила „нови неред“ јер криминалне нарко групе мање или више имају значајно место и улогу у конструкцији глобалне безбедности. Комисија за наркотику УН се огласила 1987. године у вези алармант-

12) О богатству појединих нарко-група говори чињеница да је Пабло Ескобар финансирао пројекат „Меделин без сламова“ (1980) и изградио око 500 станова, спортске терен па чак је учествовао у финансирању изградње сателитске станице.

13) Јовић Радован: *Дроге и тероризам*, Факултет за пословни менаџмент, Бар, 2007, стр. 168.

14) Ибидем стр. 172.

ног стања везаног за производњу и промет дрога и констатовала да је обрт дрога исказан тржишном вредношћу у доларима 1986. године у САД и Европи износила 584 милијарде долара а да је чист профит (30 %) убран у корист нарко-мафија и њихових босова око 177 милијарди долара.

Република Србија, односно сада АП Косово и Метохија под надзором УНМИК-а је у Европи позната као раскрсница за незаконит промет дроге. Космет у суштини представљају врата за улазак дроге у Европску унију данас, односно транзитни пут дроге на путу ка Европи. Тако је познато да на Космету „кључни криминални субјекти произилазе из „клановске структуре“ криминалних организација и мрежа са политичким члановима и елементима бивше УЧК. Та мрежа изгледа да је структурисана као хоботница, заснована на крвним везама, због чега је могуће поређење са мафијом. Током протеклог периода, а углавном после успостављања протектората од стране ОУН 1999. године, на Космету се наметнуло неколико клановских структура које контролишу своју област попут класичне мафије¹⁵⁾. Једино што није сасвим јасно у вези нелегалног промета дроге преко Космета јесте колико су припадници органа безбедности умешани у деобу зараде и колики је број земаља чији поједини представници влада, политичких партија директно финансирано овако стеченим новцем.

Тако је нпр индикативна чињеница да данас шеф цивилне мисије на Космету намеће решење проблема северног дела Косовске Митровице, а што објективно није у његовој надлежности. Уосталом питање „проблема“ северног дела Косовске Митровице није била тачка дневног реда на заседању у Европској унији, а по изјави председавајућег Европске уније Шпанца Моратонса.

Из тих разлога, може се посумњати да је нарко-мафија на Космету покушала па и остварила у извесној мери, утицај на поједине представнике иностраних представника власти. Искуства показују да је то покушавано или реализовано и раније, а највероватније да је том утицају (новчаном) подлегао и г. Вокер због чијег лажног извештаја је и дошло до агресије на Србију 1999. године од стране НАТО-а која није одобрена од Савета безбедности УН. Једини сигуран приход албанског становништва на Космету ствара се од промета дроге, а који је већи него буџет неких држава. Овако моћне нарко-организације на Космету имају крајњи циљ отцепљење

15) Ибидем стр. 203.

од Србије и присједињење са Албанијом. У циљу остварења тих намера врше притисак на целокупно албанско и неалбанско становништво, као и на аутохтоне албанске политичке субјекте, присиљавајући их на сарадњу и уступке. Тако се у јавности стиче утисак о јединству албанског становништва у залагању за исти циљ, а што по правилу прихватају и одобравају многобројни емисари из других земаља који су посећивали Космет. При тим посетама инострани представници остварили су контакте са разним лицима осумњиченим за трговину дрогом и др. кривична дела. Није тешко замислити ситуацију да је неким од тих емисара понуђена одређена сума новца добијена такође прометом дрога. Овакав новчани стимуланс се врши не само из политичких разлога него и због жеље за трајним обезбеђењем, односно легализацијом дроге, а самим тим и обезбеђењем сопствених прихода и легализације других криминалних активности.

Данас је посебно индикативна чињеница да и после агресије на Србију, односно након доласка припадника мировних снага страних земаља на Космету се и даље одвија промет дрога, а такође се и даље од стране Албанаца настоји обезбедити легализација криминалних радњи и политички утицај у албанској „Влади Косова“ уз фанатизам и постојећу организовану албанску криминалну инфраструктуру и укључивање идеологије такијаха која даје право и обавезује на прикривање својих истинских намера.¹⁶⁾

Чињеница је да нарко-новац може имати знатан утицај на привреду држава. Тако се показује да илегалне дроге коштају аустралијску привреду преко 3,3 милијарде долара годишње и поред чињенице да Аустралија важи за државу која промет наркотицима држи под контролом.¹⁷⁾ Такође, илегалне дроге одвлаче ресурсе из легалног система потрошње кроз који се редовно плаћа порез на зараду. Готово идентичан проблем имају и многе европске државе које ове губитке најчешће не објављују јавно у циљу спречавања ширења мреже трговаца дрогом, а због чега би рад институција безбедности био рекламиран у негативном смислу итд.

Оно што се ређе износи у јавност данас, јесу суме новца које државе издвајају за борбу против наркоманије и нелегалне производње и промета дроге. Лечење наркомана је изузетно дуго и не-

16) Јефтић Миролуб: «Бела Ал-Каида на вратима западног света», www.srbianna.com

17) Према подацима Alex Wodak: The Australian Drug Law Reform Foundation 2009. год. која је прва израчунала колика је цена аустралијских компанија због конзумирања дрога међу запосленима

известан је крајњи исход. Такође за борбу против кривичних дела везаних за производњу и промет дроге ангажују се безбедносне институције како у земљи тако и ван ње што државу кошта веома много, а нарочито данас обзиром на стање наше и светске привреде. Осим тога од успеха у борби против нелегалне дроге се често ствара слика стања опште безбедности у одређеној држави. Такође, борба против нелегалне дроге у држави може имати директан утицај на унутрашњи живот, а нарочито на опстанак власти у њој због могућности (потребе) финансирања исте профитом створеним производњом и прометом дроге. Ово указује на постојање проблема везаних за дрогу и у савременим демократским државама данас, али и у будућем периоду.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Утицај и значај дроге до наших дана је могуће посматрати са различитих аспеката. Најчешће се разматра као социомедицински, политички, економски и безбедносни проблем, нарочито од шездесетих година XX века, а своју кулминацију достижу у периоду 1991 – 2005. године. Ови проблеми задиру у све поре човека и његове личности, породице, школе и најшире друштвене заједнице на међународном нивоу. Они угрожавају психофизичко здравље и развој људског бића, васпитно-образовни, економски, политички и безбедносни систем друштва у читавом свету. Суштина наведених проблема стоји у класичном троуглу: човек-дрога-друштво у коме сваки од три основна идентификациона фактора ове појаве има свој удео.

Међутим, оно што данас додатно забрињава човечанство и усложњава борбу против нелегалне дроге јесте сазнање да поједине државе профитирају производњом и прометом дроге. Данас је већ сасвим очигледно да многе државе, велике транснационалне компаније остварују део профита у криминалним пословима везаним за производњу и промет дроге. Истина је да су се многе владе и државе бориле против нелегалне дроге, али се често испостави да је зарада која се добија из криминалних радњи са дрогама преовлађујућа оријентација неких влада, држава и компанија. Ове криминалне радње су везане и за савремене – демократске државе што доводи у питање да ли су владе само по форми демократске, а не и по садржају, односно да ли је њихово представљање као демократске владе и даље ваљано. Дакле, чињеница је да и неки демо-

кратски режими подстичу промет нелегалне дроге и на тај начин обезвређују њихове ставове према демократији.

За разлику од држава у којима се дрога производи легално, постоје свакако и оне које забрањују нелегалну дрогу. Ипак у многим државама су се разни субјекти повезали са културом дроге: привредни, криминални, политички, друштвени и др. и постали претња демократској стабилности и међународном политичком окружењу – међународној заједници. Данас, на видело релативно често, испливају изопачености у данашњем светском окружењу и међудржавним односима па и у односима унутар појединих држава, који су у спрези са производњом и прометом дроге. Због тога је производњу и промет дроге као пошаста савременог света потребно што пре ставити под контролу међународног система који ће моћи искористити предности глобализације. Реално је очекивати да ту не би требало бити корумпираних и неодговорних влада, да међудржавни односи неће бити грађени нарко-профитом и да неће градити владе које су директно зависне од тог криминалног профита.

Mile Rakic

PROBLEM OF DRUGS AND MODERN SOCIETY

Summary

The problem related to drugs has been imminent to recent development of human species. Certainly, the biggest problem related to the drugs is a drug addiction. Today can be clearly seen that the whole planet become a center of using drugs. Broad market and great demands contributes to the constant increase in production and sale of drugs where is realized the huge profits that more often and to the ever-increasing extent have influence in the world (interstate) financial and political process. This influence is reflected in all countries, especially in countries in transition. Globalization and particularly the concept of free trade have lead to a situation where security of some democratic states become endangered and in most probable scenario is that they will enroll rival-like profit race in the world market and to certain extent they will rely on making profit through drug trade and other criminal actions that bring the needed profit in a relatively simple way.

Key words: drugs, democracy, state, policy, security, economy.

ЛИТЕРАТУРА

- Alex Wodak: *The Australian Drug Law Reform Foundation*, 2009.
- David Held: „Демократија, држава-нација и глобални систем“ у књизи *Политичка теорија данас*, Stanford University Press, Stanford, California 1991.
- Douglas W. Payne: „Droga i dolari: globalni izazov“, *Freedom Review*, 27, br. 4 1996.
- Gaetano Mosca: *The Ruling Class*, Mc Graw-Hill, New York, 1939.
- Giovanni Sartori: *The Theory of Democracy Revisited*, Chatham House Publishers, New Jersey, 1987.
- Higgley John Richard Gunther: *Elites and Democratic Consolidation in Latin America and Southern Europe*, Cambridge University Press, Cambridge, 1992.
- Lee R.: *Perspectives on Narcoterrorism, Testimony Prepared for a Hearing on Narcoterrorism: Proceeding of a Russian-American Workshop*, Washington DC: National Academy Press, 2002.
- Michael Burton Richard Gunter i John Higgley: *Elites and Democratic Consolidation in Latin America and Southern Europe*, Cambridge University Press, Cambridge, 1992.
- Morris Stephen: *Corruption and Politics in Contemporary Mexico*, University of Alabama Press, Tuscaloosa, 1991.
- Newman Graham: *Global Report on Crime and Justice, United Nations: Office for Drug Control and Crime Prevention*, Center for International Crime Prevention, New York, Oxford University Press, 1999.
- Richards James R.: *Transnational criminal organizations, cybercrime and money laundering: a handbook for law enforcement officers, auditors and financial investigators*, Boca Raton: CRC Press, 1999.
- Russett Bruce: *Grasping the Democratic Peace, Principles for a Post-Cold War World*, Princeton University Press, Princeton, 1993.
- Sweet Robert: “The war of Drug is Lost”, *National Review*, 48, br. 2, 1996.
- Terriff Terry: *Security Studies Today*, Blackwell Publishers Inc., Malden 1999
- Wilkinson Paul: *Terorizam protiv demokratije*, Golden marketing, Zagreb 2002.
- Бошковић Мићо: *Организовани криминалитет (први део)*, Полицијска академија, Београд 1998.
- Букелић Јован: *Дрога мит или болест*, Институт за наркоманију и алкохолизам, Београд 1988. година
- Васић Т: “Кријумчарење опојних дрога и наркоманија у Србији – аналитичка студија”, *Безбедност*, бр. 4, Београд, 2001.
- Гађиновић Радослав: *Отимање Косова и Метохије*, НИЦ Војска, Београд, 2004.

- Гаћиновић Радослав: *Тероризам*, Драслар, Београд, 2005.
- Ђурић Ж., Јовашевић Д., Ракић М.: *Корупција изазов демократији*, Институт за политичке студије, Београд, 2007.
- Јефтић Мирољуб: “Бела Ал-Каида на вратима западног света”, www.srbiana.com
- Јовић Радован и др.: *Дроге и тероризам*, Факултет за пословни менаџмент, Бар, 2007.
- Јовић Радован: *Здравствена и социјална заштита*, ФЦО, Београд, 1999.
- Јордан Ц. Давид: *Политика и дрога, прљав новац и демократске државе*, Загреб, 2000.
- Кушевић З.: *Злоупотреба дрога*, Загреб, 1991.
- Маринковић Дарко: “Злоупотребе дрога и организовани криминалитет”, Зборник *Организовани криминалитет – стање и мере заштите*, ПА, Београд, 2005.
- Ракић Миле, Јовашевић Драган: *Насиље и демократија*, Институт за политичке студије, Београд, 2009.
- Ракић Миле Јовашевић Драган: *Тероризам*, Институт за политичке студије, Београд, 2007.
- Ракић Миле: *Безбедносна превентива*, Институт за политичке студије, Београд, 2006.
- Фолк Ричард: *Велики терористички рат*, Филип Вишњић, Београд, 2003.

Овај рад је примљен 05. јануара 2010. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 11. фебруара 2010. године.

